

*Hoe de koningh Pepijn verlost wert
voor den maerschalck van den koningh van Indien.
Het .LIX. capittel.*¹

Nae dat de Kerstenen de batalie ghewonnen ende hun dooden begraven hadden, soo is Valentijn in 't paleys ghegaen ende dede voor hem brenghen de ghevangenen.² Daer wert ghebrocht de maerschalck vanden coningh van Indien, dien hy vraegde oft hy zijn geloove afgaen woude ende gelooven aen ons geloove.³

“By Mahon,” seyde de maerschalck, “ick had liever te sterven!”⁴

Doen vraeghde Milioen d'Angler uyt wat landt hy was.⁵

“Mijn heer,” seyde de Sarazijn, “ick ben de maerschalk vanden coningh van Indien, die ick seer lief hebbe.”⁶

Als Milioen dat verstont, soo heeft hy Valentijn aen d'een zijde ghenomen ende geseyt: “Het is goedt dat wy desen maerschalck gevangen hebben, want voor hem soo sullen wy den coningh Pepijn wederom verkrijgen, die de coningh van Indien met hem nam voor eenen dwerch, als wy gevangen waren in Jerusalem.”⁷

1. [Maillet] *Comment le roy pepin fut rendu par le roy de inde en eschange de son mareschal. lix. chapitre.*

[Verdussen] Het XXXI. Capittel. Den Coninck Pepijn wort verlost.

2. [Maillet] [A]Pres que les crestiens qui la bataille deuant angorie auoient gaignee et eurent fait les mors enterrer Valentin monta au palais et commanda que on luy amenast les prisonniers.

[Verdussen] DAer naer dat de Kerstenen de batalie ghewonnen hadden voor de stadt van Angorien / ende haer dooden begraven hadden / is Valentijn in dat Palleys ghegaen / ende dede ghebieden datmen hem brenghen soude die ghevangenen /

3. [Maillet] Lors luy fut tout premier amene le mareschal du roy din[de] duquel il demanda sil vouloit croyre en iesus.

[Verdussen] daer wert den Maerschalck ghebrocht van den Coninck van Jngien /

4. [Maillet] par mahon dist le mareschal iayme plus chier a mourir.

5. [Maillet] lors luy demanda millon dangler de quel pays il estoit.

[Verdussen] doen vraeghden Milion uyt wat landt dat hy was ?

6. [Maillet] Seigneurs dit le paien Je suis mareschal du roy de inde la maior et moult fort bien son amy

[Verdussen] mijn Heer seyde den Sarazijn ick ben den Maerschalck van den Coninck van Jngien die ick seer lief heb /

7. [Maillet] Quant millon dangler lentendit Il tira a part Valentin et luy a dist. bien auons ouure puis que cestuy payen auons prins par luy pourrons auoir le roy pepin que le roy de Inde pour nayn emmena quant nous fusmes prins au saint sepulchre.

Valentijn ende Oursson

Doen vraeghden sy den Sarazijn oft den coningh van Indien in zijn ghevanckenis niet en hadde een kleyn man van maecksel, dat een Kersten is. ¹

“By Mahon,” seyde de maerschalck, “in zijn ghevanckenis en zijn geen Kerstenen, maer in zijn hof is een kleyn persoon, die altoos met den coningh van Indien rijt, en die brocht de coningh van Jerusalem doen de .XIJ. Genooten gevangen waren.” ²

“Heer maerschalck,” seyde Valentijn, “dat is hy daer wy na vragen. ³ Ende meughdy soo veel doen dat ghy hem hier doet komen, ghy sult voor hem uytgaen sonder rantsoen te geven, want het mijn dienaer is, ende hy heeft my lange tijdt trouwelijk ghedient.” ⁴

[Verdussen] als Milion dat verstonc / heeft hy Valentijn aen d'een zijde ghenomen / ende heeft hem gheseyt / wy hebben wel ghevrocht dat wy desen Maerschalck gevangen hebben / want voor hem soo sullen wy den Coninck Pepijn wederom verkrijghen die den Coninck van Jngien met hem nam voor eenen dwerghe als wy gevanghen waren in Jerusalem.

1. [Maillet] millon dit valentin vous dictes verite. lors appella le payen et luy a demande se le roy dinde maior tenoit point en ses prisons vng crestien de petite estature *que* pieca auoit prins.

[Verdussen] Valentijn seyde is dat waerachtigh / laet ons den Sarazijn vraghen oft den Coninck van Jngien geen Kerstenen en hout in zijn ghevanckenis / een cleyn man van maecksele dat een Kersten is :

2. [Maillet] par mahon dit le mareschal en la prison du roy dinde nya point de crestien. bien est vray *que* en sa court il y en a vng petit. mais il cheuaulche avec luy et nest point en prison et lamena de hierusalem quant les douze pers furent prins.

[Verdussen] den Maerschalck seyde / in zijn ghevanckenis en zijn gheen Kerstenen / maer in't Hof is een cleyn persoon dat altijdt met den Coninck van Jngien rijdt / maer 'ten is in de ghevanckenis niet / ende dat brocht den Coninck van Jerusalem / doen die twaelf Ghenooten gevanghen waren.

3. [Maillet] mareschal dist Valentin cest celuy *que* nous demandons.

[Verdussen] Heer Maerschalck seyde Valentijn dat is hy / daer wy na vraghen /

4. [Maillet] mareschal dist Valentin cest celuy *que* nous demandons. Et se tant pouez faire quil me soit amene pour luy vous serez desliure sans nulle ranson payer. Car il est mon varlet et long temps ma loyallement seruy pourquoy volentiers rauoir ie le vouldroie.

[Verdussen] ende mooght ghy soo veel doen dat [g]hy hem hier doet comen / ghy sult voor hem uyt-gaen sonder rantsoen te gheven / want het mijnen dienaer is ende langhen tijdt heeft hy my ghetrouwelijk ghedient /

“Ick bens te vreden,” seyde de Sarazijn, ende was seer verblijdt. ¹

Doen schreef hy eenen brief aenden coning van Indien, dat hy Pepijn seynden wilde: hy soude ghevrijt worden van al sijn rantsoen. ²

Als de coningh van Indien den brief verstaen hadde, soo was hy seer verblijdt dat hy voor Pepijn zijn maerschalck weder hebben soude, maer hy en wist niet wat man dattet was. ³ Soo dede hy den coningh Pepijn voor hem komen ende seyde: “Mijn goede vrient, ghy moet gaen in Angorien in plaetse van mijn maerschalck, die ick daer niet laten en soude al waerder uwer hondert als ghy zijt.” ⁴

“Heer,” seyde Pepijn, “ick bens te vreden, maer vergheeft my dat ick u alsoo niet gedient en hebbe als u edelheyt toebehoort.” ⁵

“Mijn goede vrient, ick bevele u Mahon, dat hy u gheleyden wil!” ⁶

1. [Maillet] ce dist le paien de ce suis ie dacord et fut fort ioyeux des nouvelles oyr.
[Verdussen] ick ben te vreden seyde den Sarazijn / ende was verblijdt.

2. [Maillet] si escript tost vne lettre et au roy dinde lenuoye.
[Verdussen] Hy schreef eenen brief aen den Coninck van Jngien / dat hy Pepijn seynden wilde / hy soude bevrijdt worden van sijn rantsoen.

3. [Maillet] Quant le roy dinde eut la lettre veue il fust moult ioyeux de rendre pepin

pour son mareschal. Car pas ne cognoissoit quel homme estoit pepin
[Verdussen] Als den Coninck den brief verstaen had / was hy seer verblijdt als dat hy Pepijn weder gheven soude / ende dat hy zijnen Maerschalck weder daer voor hebben soude / maer hy en wist het niet wat man dat het was /

4. [Maillet] deuant luy le fist tost venir et luy a dist bel amy aler vous conuient en vostre pays. car par vous ie deliure mon mareschal que laisser ne vouldroye pour telz cent comme vous.

[Verdussen] soo dede hy Pepijn by hem comen. Mijnen goeden vrient ghy moet van hier gaen in Angorien / ende om u sal ick mijnen Maerschalck weder hebben die ick niet laeten en soude al waerder uwer hondert alsoo ghy zijt :

5. [Maillet] Sire dist pepin de ce suis ioyeux et mal vous ay seruy et vous plaise a le moy pardonner

[Verdussen] Heer / seyde Pepijn ick ben te vreden / maer vergeeft my dat ick u soo niet ghedient en hebbe / als u Conincklijcke Majesteyt toe-behoort.

6. [Maillet] Amy ce dit le roy a mahon te commant

Valentijn ende Oursson

Soo is Pepijn aen de venster ghegaen, daer de schoone Escleremonde in was, ende seyde haer: “Mijn nichte, neemt nu eenen goeden moedt! ¹ Ick ben ontlast van mijn gevanckenisse ende sal binnen korter tijdt sien u lief Valentijn ende niet rusten voor dat ghy verlost sult wesen.” ²

Daer mede heeft den coningh Pepijn oorlof genomen aende schoone Escleremonde, daer door sy van blijdschap ter aerden viel in onmacht. ³

Men derf niet vraghen de blijtschap die de Fransoysen deden. ⁴ Sy ginghen hunnen coningh te gemoedt met trompetten en claroenen, groote feest bedrijvende. ⁵

“Mijn lieve oom,” seyde Valentijn, “ter goeder ure werdt ⁶ hy ghevangen door wien ghy verlost zijt, want ⁷ ick boven alle menschen u edelheyt begheerde te verlossen.” ⁸

1. [Maillet] Lors ala pepin courant a la fenestre desclarmonde et luy dist. mamye prenez en vous bon resconfort.

2. [Maillet] car deliure ie suis. en brief *vous* enuoyeray vostre amy Valentin. et si sachez de vray *que* iamais ne cesseray *que* serez deliuree.

3. [Maillet] A ces motz se departit et la dame demoura *qui* de grant ioye fust paulmee

4. [Maillet] pepin print le chemin avec le messagier si *quen* petit de temps ilz furent en angorie. Or ne fault point demander la ioye qui adonc fut menee

5. [Maillet] francois alerent alencontre *sonnant tromppettes* et *clarons* a grant feste demenerent.

[Verdussen] De Francoysen ginghen haren Coninck te ghemoedt met groote blijtschap ; met Trompetten / Claroenen / seer groote feeste bedrijvende :

6. [Tekstkritiek] Bouman: werde

7. [Tekstkritiek] Bouman: wat

8. [Maillet] Oncle dist valentin de *bonne* heure fust celuy prins par *qui* *vous* estes deliure. car sur *tous* les biens du monde vostre corps ie desiroye.

[Verdussen] Mijnen lieven Oom / seyde Valentijn / ter goeder uren werdt hy ghevanghen door wien ghy verlost zijt / want ick boven alle menschen uwe Edelheydt begeerde te verlossen /

Jan Jacobszoon Bouman, Amsterdam 1657

“Mijn lieve neve, weest verblijt! Ick brenge u goede tijdinghe van de schoone Escleremonde, die ghy soo lange ghesocht hebt: ¹ die heb ick ghevonden, ende sy gebiedt haer tot uwer liefden.” ²

Doen heeft sijn oom vertelt, hoe dat sy ³ ghevanghen is gheweest ende hoe datse haer regeerde. ⁴

Als Valentijn dat hoorde, so en mocht hy van blijtschap nau een woort spreken. ⁵ “O mijn lieve vrouwe,” seyde hy, “ick behoer u lief te hebben, want ghy om mijnent wille u soo wel bewaert ⁶ hebt. ⁷ Ick beloove aen Godt, dat ick u nimmermeer begheven en sal of ick sal daerom den doot sterven! ⁸ Ick heb de tafelen van Pacolet, daer mede ick wel spelen soude de konsten van nigromancien.” ⁹

1. [Tekstkritiek] Bouman: hebe

2. [Maillet] nepueu se dit pepin prenez en vous liesse. car nouvelles vous aporte de la chose du monde *que* plus chier vous tenez. cest de la belle esclarmonde *qui* tant auez longuement quise. or lay ie veue et trouuee et a vous se recommande.

[Verdussen] doen seyde hy mijnen lieven Neve weest verblijdt ick brenge een goede tijdinghe van die schoone Escleremonde die ghy soo langhe ghesocht hebt / die hebbe ick ghevonden / ende zy biedt haer tot uwer liefden.

3. [Tekstkritiek] Bouman: hy

4. [Maillet] Adonc luy *compta* la maniere *comment* elle auoit este prinse du roy dinde et *comment* elle sestoit en toutes ces choses gouvernee et maintenue.

[Verdussen] Doen heeft hem sijnen Oom vertelt / hoe dat hy ghevanghen is gheweest / ende hoe zy haer regeerde /

5. [Maillet] Et *quant* valentin oyt ces nouvelles il eust si *grant* ioye *que* a peine pouoit il parler.

[Verdussen] als Valentijn dat hoorde van blijtschappe mocht hy nauw een woort spreken /

6. [Tekstkritiek] Bouman: bewaret

7. [Maillet] ha dame dit valentin or *vous* doit du tout *mon* cueur aimer et loiallement seruir *quant* pour lamour de moy *tant* *vous* estes gardee

[Verdussen] o mijn lieve Vrouwe seyde Valentijn ick behoore u lief te hebben want ghy om mijnen't wille u soo wel bewaert hebt

8. [Maillet] si prometz a iesus *que* iamais ne *vous* fauldray ou si y perdray la vie ou ie *vous* deliureray

[Verdussen] ick belove Godt dat ick u nimmermeer begheven en sal oft ick sal daerom de doot sterven /

9. [Maillet] ancores ay ie les tables du vaillant pacolet par quoy ie pourroie bien de subtil art iouer et de *danger* me getter.

[Verdussen] noch hebbe ick de tafelen van Pacolet daer ick mede wel spelen soude

Valentijn ende Oursson

Doen dede Valentijn de maerschalc leveren, en hy ginck in sijn kamer ende sloot de deuren toe.¹ Doen nam hy de tafelen van Pacolet en sacher in, daer hy in vont menigh wonderlijck dinck.² Ende boven al soo³ vont hy hoe Pacolet het volck dede slapen ende daer nae hoe hy de poorte op dede.⁴ Met seggende dese woorden⁵ soo dede hy de deuren op van sijn kamer.⁶ Ende in het leste vondt hy de konst: Als hy wilde soo scheen hy een oude vrouwe, als hy wilde een jonge vrouwe ende mede een jonckman, als hy oock wilde een oudt man.⁷

Als Valentijn dit al doorlesen hadde, soo nam hy inck en pampier ende schreef uyt dat hem diende, van sorgen of hy de tafelen verliesen mochte, ende naeyde 't briefken in sijn

de const van Nigromantien.

1. [Maillet] Apres ces parolles valentin fist deliurer le mareschal dinde puis entra en sa chambre secrete et la porte de sa chambre par deuers luy ferma

[Verdussen] Doen dede Valentijn den Maerschalc leveren / doen ginck Valentijn in sijn camer ende sloot de deure toe /

2. [Maillet] puis print les tables de pacolet et regarda dedens si trouua plusieurs choses merueilleuses a racompter

[Verdussen] doen nam hy de tafelen van Pacolet ende sagh daer in / daer hy in vant menigh wonderlijck dinck /

3. [Tekstkritiek] Bouman: boven alsoo

4. [Maillet] et entre les aultres choses il trouua les motz et parolles telles *que*

pacolet faisoit les gens par son enchantement endormir Apres a trouue *comment* on peult ouurir la plus forte porte *que* nul sceust fermer.

[Verdussen] boven al soo vont hy hoe dat Pacolet dede volck slapen / ende daer nae hoe dat hy die poorten op dede /

5. [Toelichting] Valentijn leest – zoals gebruikelijk – hardop.

6. [Maillet] Et en lisant ces motz la porte de la chambre soudainement se ouurit

[Verdussen] met segghende woorden soo dede hy die dore open van sijn camer /

7. [Maillet] puis en la fin trouua *comme* quant il luy plaira il semblera estre vielle femme et quant il voudra bel homme.

[Verdussen] ende in't leste vont hy de conste / als hy wilde scheen hy als een oude vrouwe / ende mede een jonck man / als hy oock wilde een oudt man /

Jan Jacobszoon Bouman, Amsterdam 1657

wambeys – 't welck hem wel te passe quam, want hy sijn leven daer mede behielt, als ghy noch hooren sult.¹

1. [Maillet] et quant valentin a toutes ces choses veues il print encre et papier et pour doubte des tables perdre tout en vng brief il les escript et sur luy en ses habillemens les cousit. si en eut depuis grant mestier pour sa vie sauuer ainsi comme ie vous diray.

[Verdussen] als Valentijn dit doorlesen hadde / soo nam hy inck ende pampier / ende schreef soo uyt dat hem diende / van sorghen oft hy die tafelen verliesen mochte / ende naeyde dat briefken in zijn wambas / ende hadde van dien tijdt goede avontuere daer hy zijn leven mede behielt als ghy noch hooren sult.

Colofon

Kritische synoptische studie-editie

van de druk van Jan Jacobszoon Bouman, Amsterdam 1657 (Sint Petersburg, SSSPL: 6.10.3.3), met daarin verwerkt de druk van Hieronymus Verdussen jr., Antwerpen ca. 1684-1713 (Boston Massachusetts, Houghton Library, 27283.48.4) en die van Jacques Maillet, Lyon 1489 (Paris, BnF, RES Y2 82).

bezorgd door dr. Willem Kuiper,
Leerstoelgroep Historische Nederlandse Letterkunde UvA

Amsterdam 2012

Bibliotheek van Middelnederlandse Letterkunde
<http://cf.hum.uva.nl/dsp/scriptamanent/bml/bmlindex.htm>

